

розвиток працівників”, Закон України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”, Закон України “Про недержавне пенсійне забезпечення”, Закон України “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності”, Закон України “Про охорону праці”, використовують у визначенні категорію “фізична особа”. З цього випливає, що роботодавцем може бути будь-яка фізична особа, а не лише фізична особа, яка має статус підприємця. Однак, підпункт 1 пункту 291.4 ст. 291 Податкового кодексу України визначає, що фізичні особи – підприємці, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності і відносяться до першої групи платників єдиного податку не мають права використовувати працю найманих осіб. Як бачимо, з даної норми випливає законодавче обмеження щодо прийняття на роботу працівників фізичними особами – підприємцями, які є платниками єдиного податку і відносяться до певної групи. В такому разі виникає питання: “Чому фізична особа, яка не є суб’єктом господарювання (підприємцем) має право приймати на роботу працівників, а фізична особа – підприємець, за певних умов, такого права не має?”.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що чинне законодавство України має багато прогалин, колізій, неузгодженостей в галузі регулювання трудових відносин між роботодавцем – фізичною особою та працівником. А відтак, головним завданням вітчизняних вчених, юристів-практиків та відповідних органів державної влади має стати розробка і прийняття норм права, які б унеможливили неоднозначні їх тлумачення та привели правовий понятійний апарат у відповідність один одному. Зазначене, в свою чергу, має позитивно позначитися на практиці застосування норм трудового законодавства.

*Чернега В. М.
асистент кафедри цивільно та трудового права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (м. Київ)*

ПАРИТЕТНИЙ АСПЕКТ У СТРУКТУРІ ПРИНЦИПУ СПРАВЕДЛИВОСТІ В СІМЕЙНОМУ ПРАВІ

У структурі принципу справедливості ми виокремлюємо паритетний і диферентний аспекти його впливу на регулювання сімейних відносин. Більш складні прояви в нормах СК України зумовлює *диферентний* аспект справедливості, який вимагає диференціації прав та обов’язків учасників сімейних правовідносин відповідно до їх поведінки в сім’ї, або відповідно до обставин, які склалися, і може допускати відступ від ідеї рівності. Проте, в рамках цієї праці, ми розглянемо паритетний аспект принципу справедливості, який в науці сімейного права донині не виступав предметом спеціальної уваги.

“Зрівнювальний” аспект справедливості як засади сімейно-правового регулювання (по суті – *паритетність* суб’єктів сімейного права) проявляється в таких законодавчих вимогах: рівність суб’єктів сімейних відносин перед законом (ч. 5 ст. 7 СК України) [1]; юридична рівність учасників сімейних правовідносин (ч. 9 ст. 7 СК України); рівність прав та обов’язків жінки та чоловіка у сімейних відносинах, шлюбі та сім’ї (ч. 6 ст. 7 СК України); рівність подружжя у вирішенні всіх найважливіших питань життя сім’ї (ч. 2 ст. 54 СК України); рівність подружжя при здійсненні права спільної сумісної власності (ст. 63 СК України); рівність часток майна подружжя при поділі майна, що є об’єктом права спільної сумісної власності подружжя (ч. 1 ст. 70 СК України); рівність прав та обов’язків батьків щодо дитини (ст. 141 СК України); рівність прав та обов’язків дітей щодо батьків (ст. 142 СК України). Вважаючи не зовсім вдалим визначати цей аспект справедливості як “зрівнювальний” (що привносить у це поняття непритаманний йому відтінок), з урахуванням наведеної специфіки, пропонуємо називати його *паритетним*.

В сімейному праві встановлювалися положення, які допускали певну юридичну “нерівність” суб’єктів, які законодавець намагається виправити в процесі розвитку сімейного законодавства. Одним із таких прикладів були положення щодо шлюбного віку чоловіків і жінок, який за попередньою редакцією ч. 1 ст. 22 СК України встановлювався для жінок 17 років, а для чоловіків – 18 років. Нині це питання актуалізується у зв’язку з тим, що до вказаної норми СК України внесено зміни і встановлено однаковий шлюбний вік для чоловіків і жінок – 18 років. Це є новелою, яка введена Законом України “Про внесення змін до Сімейного кодексу України щодо підвищення шлюбного віку” від 15 березня 2012 р. [2].

Ще одним прикладом “нерівності” жінки і чоловіка як суб’єктів сімейних правовідносин було положення ч. 2 ст. 38 КпШС 1969 р., в якому зазначалося, що “чоловік не має права без згоди дружини порушувати справу про розірвання шлюбу під час вагітності дружини і протягом одного року після народження дитини”. Однак із прийняттям СК України така “нерівність” була виправлена, й аналогічна норма ч. 2 ст. 110 кодексу встановлює, що позов про розірвання шлюбу не може бути пред’явлений жодним із подружжя протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини, крім випадків, коли один із подружжя вчинив протиправну поведінку, яка містить ознаки кримінального правопорушення, щодо другого з подружжя або дитини.

Наступний елемент *паритетного* аспекту принципу *справедливості* полягає в рівності дружини і чоловіка, основа якого закладена в положенні ч. 6 ст. 7 СК України про те, що жінка та чоловік мають рівні права та обов’язки у сімейних відносинах, шлюбі та сім’ї. Ця ідея послідовно втілюється в інших положеннях кодексу, але це зроблено в кілька способів. *По-перше*, прямою вказівкою на рівність прав дружини і чоловіка. Так, дружина і чоловік мають рівне право на повагу до своєї індивідуальності, своїх звичок та уподобань (ст. 51), на фізичний і духовний розвиток,

на здобуття освіти, прояв своїх здібностей, на створення умов для праці та відпочинку (ст. 52); вони вирішують всі найважливіші питання життя сім'ї на засадах рівності (ч. 2 ст. 54). Ці питання можуть стосуватися будь-якої сфери життя сім'ї: облаштування побуту, ведення домашнього господарства, організації дозвілля, розподілу сімейного бюджету, способів догляду за дітьми, їх виховання, спілкування з ними, догляду за повнолітніми непрацездатними членами сім'ї та ін. *По-друге*, вказівкою на *спільність і взаємність* обов'язків дружини і чоловіка. Так, подружжя має право розподілити між собою обов'язки в сім'ї (ч. 1 ст. 54). Відповідно до ст. 55 СК України дружина та чоловік зобов'язані *спільно* піклуватися про побудову сімейних відносин між собою та іншими членами сім'ї на почуттях *взаємної* любові, поваги, дружби, взаємодопомоги (ч. 1), *спільно* дбати про матеріальне забезпечення сім'ї (ч. 4); вони повинні матеріально підтримувати один одного (ч. 1 ст. 75) і *взаємно* зобов'язані брати участь у витратах, пов'язаних із хворобою або каліцтвом другого з подружжя (ст. 90); мають право на *спільну сумісну* власність (ст. 60-70). Причому кожен із них зобов'язаний *взаємно* утверджувати в сім'ї повагу до іншого: чоловік – до жінки як до матері, а дружина – до чоловіка як до батька (ч. 2). Вони відповідальні один перед одним, перед іншими членами сім'ї за свою поведінку в ній. *По-третє*, установленням однакових прав та обов'язків дружини і чоловіка. Так, за СК України кожен з них має у шлюбі: право на зміну прізвища (ст. 53), на свободу і особисту недоторканність (ст. 56), на особисту приватну власність (ст. 57-59), право на утримання (ст. 75-76), право пред'явити позов про розірвання шлюбу (ч. 1 ст. 110) та ін. *По-четверте*, закріпленням аналогічних за змістом, але індивідуалізованих відповідно до статі кожного з подружжя прав дружини і чоловіка. Скажімо, дружина має право на материнство (ст. 49 СК України), а чоловік – на батьківство (ст. 50); дружина, з якою проживає дитина, має право на утримання від чоловіка – батька дитини до досягнення дитиною трьох років (ч. 2 ст. 84), а чоловік, з яким проживає дитина, має право на утримання від дружини – матері дитини до досягнення дитиною трьох років (ч. 1 ст. 86). Назвемо такі права *сизигічними* правами чоловіка та дружини. (Сизигія – комплементарна пара протилежностей як у стані об'єднання, так і в стані опозиції).

Наступним *паритетним* елементом справедливості є рівність батьків дитини між собою, рівність батьків і дітей та рівність інших суб'єктів сімейного права. Про це свідчить низка положень СК України: мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини (ст. 141). Обов'язки щодо дитини покладаються законом однаковою мірою як на матір, так і на батька: статті 143-147, 150, 151, 153-155, 180, 185; питання виховання дитини вирішується батьками *спільно* (ст. 157), за *взаємною згодою* (ст. 160). Схоже вирішується питання щодо обов'язку батьків утримувати своїх повнолітніх непрацездатних дочку, сина (статті 198, 199 СК України).

Так само покладаються обов'язки по вихованню та розвитку дітей на прийомних батьків, а не одного з них (ч. 2 ст. 256-2) та батьків-вихователів дитячого будинку сімейного типу (ч. 2 ст. 256-6).

Діти мають рівні права та обов'язки щодо батьків (ч. 1 ст. 142); повнолітні дочка, син мають обов'язок утримувати батьків, які є непрацездатними і потребують матеріальної допомоги, та брати участь у додаткових витратах на батьків, викликаних тяжкою хворобою, інвалідністю чи немічністю. (ст. 202-203).

Рівні права передбачає закон також для мачухи, вітчима і падчерки, пасинка, діда, баби, прадіда і прабаби, для рідних братів і сестер у главі 21 СК України.

Таким чином, *паритетний* аспект справедливості відтворює ідею рівності суб'єктів сімейного права: 1) рівності чоловіка і дружини у шлюбі та сім'ї; 2) рівності матері і батька у правах і обов'язках щодо дитини; 3) рівності батьків (усиновлювачів, опікуна, піклувальника, патронатного вихователя, прийомних батьків, батьків вихователів, фактичного вихователя) і дитини; 4) рівності інших суб'єктів сімейного права. Рівність чоловіка і дружини у шлюбі та сім'ї втілюється в нормах сімейного права: прямою вказівкою на рівність дружини, чоловіка; встановленням однакових або спільних і взаємних прав та обов'язків щодо сім'ї; установленням *сизигічних* прав дружини й чоловіка.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21. – Ст. 135.
2. Про внесення змін до Сімейного кодексу України щодо підвищення шлюбного віку: Закон України від 15 березня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 49. – Ст. 562.

Шимон С. І.
завідувач кафедри цивільного та трудового права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
доктор юридичних наук, доцент (м. Київ)

ПАТРОНАТ У СИСТЕМІ ВСТАНОВЛЕНИХ ДЕРЖАВОЮ ФОРМ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ

Передача дитини під патронат передбачено нормами Сімейного кодексу України (статті 252-256), тоді як інші нормативно-правові акти, що регулюють питання забезпечення прав дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування, патронату не згадують. Так, у ст. 1 Закону України “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” закріплено форми влаштування таких дітей: усиновлення; опіка, піклування; прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу, дитячі заклади. Відповідно до п. 35 “Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини”, затвердженого постановою КМУ № 866 від